

De aanpak van internetoplichting is succesvol en rechters vonnissen streng, weet Jesse van der Putte. Maar de cyber- en fraudeofficier van OM Noord-Holland is niet slechts “zakendraaier”. Zijn landelijk meldpunt zet in op preventie en samenwerking met Marktplaats, grootbanken en internetproviders.

‘IK WIL VOORKÓMEN DAT MENSEN BEDROGEN WORDEN’

Jesse van der Putte, officier tegen internetoplichting

‘Zonder meer zijn mensen nog onvoldoende voorzichtig. Ze blijven slachtoffer van internetoplichting worden. Ondanks tips van de Consumentenbond of de ANWB om eerst even wat simpele dingen te checken, betalen velen blind voor goederen die ze denken te gaan ontvangen. Ook daar heeft ons LMIO een belangrijke rol.’

Jesse van der Putte (32) is coördinerend officier voor fraude op online handelsplaatsen. Vanuit het OM Noord-Holland oefent hij het gezag uit over het LMIO, het Landelijk Meldpunt Internet Oplichting, een politieteam dat bestaat uit twee analisten en vier bijzondere opsporingsambtenaren, een administratief medewerker en een politiemans die de operationele leiding heeft.

Van der Putte is een jonge officier van justitie (32), die vanaf 2009 al cybercrime-officier in Haarlem is en affiniteit met computers heeft. Hij vindt zichzelf geen technicus, ‘maar ik ben wel iemand die blijft puzzelen en pielen als mijn computer het thuis niet doet. En ik vind grote, langlopende projectmatige onderzoeken interessant.’

Internetoplichting is niet per definitie ingewikkeld, zegt de aanklager. ‘Het is een variant van wat vroeger al gebeurde. Toen plaatsten oplichters een advertentie in de krant met “Piepers te koop”. Mensen die op het aanbod gingen en geld overmaakten kregen vervolgens geen apparaatje, maar een doos aardappelen toegestuurd. Tegenwoordig zijn er de online handelsplaatsen – Marktplaats is daar zo’n beetje monopolist – en komen de webshops op. Daarmee wordt soms gefraudeerd. Fraude en cybercrime, die het vertrouwen in de maatschappij ondermijnen, liggen dicht tegen elkaar aan.’

Ben je zelf wel eens online bedrogen?

Nee – en ik klop ‘m meteen af. Wel heb ik voor mijn gezin voor komende zomer online een huisje voor een week gehuurd in Scandinavië. Via Google had ik het een en ander gecheckt en daar kwamen geen rare dingen uit. Toen we laatst bij vrienden waren, wilde ik ze het huisje laten zien. Hun computer erbij gepakt. Was ineens

de website niet meer te vinden! Toen sloeg de paniek even toe. Ik heb de Belg die dat huisje zou verhuren een mail gestuurd.

Even laten vallen dat je de Nederlandse coördinerend officier van justitie voor internetoplichting bent?

Nee. Werk en privé houd ik strikt gescheiden. Hij mailde terug dat hij het abonnement op zijn domeinnaam niet op tijd verlengd had, waardoor de site even op zwart ging. En inderdaad, kort daarna was de site inderdaad weer in de lucht. Ik ga er maar van uit dat ik op vakantie kan.

Als jouw huisje toch een luchtkaas blijkt, kan je de betaling dan ongedaan maken?

Nee, dat is de grote frustratie van slachtoffers van dit soort fraude. De bank heeft netjes de betalingsopdracht uitgevoerd die ik dan zelf actief heb gewild. Dan zeggen de banken niets te kunnen doen. Bij betaling via Paypal, wat in Nederland niet veel gebruikt wordt, zou het in sommige gevallen wel kunnen. Maar in mijn geval zou ik ▶

**Jesse van der Putte:
‘Gebruik je
gezonde
verstand’**

naar de civiele rechter in België moeten, of me als benadeelde partij moeten voegen in een eventuele strafzaak.

Wat heeft de oprichting van het LMIO opgeleverd?

Dan moet je het vergelijken met een paar jaar geleden. Toen deed een burger aangifte van internet-oplichting. Zeg, in een klein politiebureau in Haarlem-Schalkwijk. Die aangifte kwam op het bureau van een rechercheur terecht. Hij besluit dan de zaak eens grondig aan te pakken, en zet een zoekvraag uit binnen politieland. Wat blijkt: er liggen nóg honderd aangiftes die op deze oplichting betrekking lijken te hebben. En dan denkt iedereen: "Há, we hebben een rechercheur die ermee bezig is". En hóp, die honderd aangiftes gaan naar bureau

Nederland komen online via www.mijnpolitie.nl of via de politiebureaus bij ons binnen. Die worden allemaal door het LMIO geclusterd op basis van dezelfde advertentietail, telefoonnummer of bankrekeningnummer. Ook kijken we naar het schadebedrag en eventuele minderjarigheid van een verdachte. Zo worden zaken geselecteerd. In de zaken veredelen we de aangiftes door gegevens te vorderen bij online handelssites en banken. Vervolgens wordt een proces-verbaal van bevindingen gemaakt en een projectvoorstel. Deze PV's met de bijbehorende voorstellen sturen we naar de regionale politie-eenheden en de recherche- of cybercrime-officier van een arrondissementsparket. Zij kunnen dan beoordelen of ze aan zo'n "voorbereid onderzoek" capaciteit toebedelen. We hebben

grootbanken, zodat zij snel rekeningen die voor fraude worden gebruikt, kunnen blokkeren of bevriezen, en een klantrelatie kunnen beëindigen. En we spreken met webhosting-providers en internetservice-providers, zodat zij met onze informatie kunnen optreden tegen malafide webshops. Een groot deel van die commerciële partijen staat daar positief tegenover.

En officieren? Zeggen die misschien: "Wat een gedoe, laat mij lekker mijn strafzaken doen, da's al moeilijk genoeg."

De rol van de officier is veel breder dan dat. Je moet niet met oogkleppen op gaan wachten tot de politie met een onderzoek naar je toekomt. Er is nooit genoeg capaciteit om alle zaken te doen, dus moet je door slimme keuzes proberen te voorkomen dat er zaken komen. Vergelijk: wil je als arts inzetten op de behandeling van longkanker, of voorkómen dat mensen gaan roken? Als officier zit je als spin in een web die partijen (marktplaats, banken, webhosting-bedrijven) kan samenbrengen. Dan kan je voorkomen dat je een hele bulk aan werk krijgt. En voorkomen dat mensen bedrogen worden en het recht in eigen hand gaan nemen.

Hoe vergaat het tegenwoordig de aangever op het bureau? Staat daar nog steeds de agent zie zijn grote handen spreidt en zegt: "Sorry mevrouw, maar da's civiel, hè?"

Dat gebeurde in het verleden zeker. En dan kreeg ik er kromme tenen van als ik in een filmpje van bijvoorbeeld Kassa een politieman veel te snel die conclusie hoorde trekken. Maar ik denk dat dat véél en veel minder is geworden. Veel politiemensen weten nu van het bestaan van het LMIO en geven goede informatie aan burgers.

Niet elk slachtoffer doet aangifte. Heb je zicht op de hoeveelheid fraude?

Ja, we hebben een redelijk sluitend beeld. In onderzoeken zien we op bankafschriften van rekeningnum-

mers die voor oplichting zijn gebruikt, de omschrijvingen en bedragen die horen bij de aankoop van de artikelen. En dan tekent zich steeds het patroon af: achter elke 20 aangiftes zitten zo'n veertig tot zestig bijschrijvingen. Je mag dat niet helemaal één op één overnemen, maar als vuistregel, als schatting, kun je dus zeggen dat er in een derde tot de helft van het aantal fraudegevallen aangifte wordt gedaan. In 2012 zijn er veertigduizend aangiftes geweest, met een gemiddelde schade van 196 euro en een totale schade van 7,8 miljoen euro. Dat betekent dat het daadwerkelijke aantal fraude-incidenten op tachtig- tot honderdtwintigduizend ligt. Die honderdtwintigduizend is overigens veel minder dan één procent van het totale aantal handelstransacties op internet.

Als ik via Marktplaats een gitaar wil kopen, moet ik dan het geld over gaan maken vóórdat het instrument is opgestuurd?

Het is wel logisch dat je een product pas geleverd krijgt nadat je hebt betaald. Daarbij zou ik tot een bepaald vraagbedrag wel een risico durven nemen, al doe ik dus wel een online onderzoekje. Maar als je die vintage Gibsongitaar wil kopen die een Groningse aanbieder op een online handelsplaats zet voor drieduizend euro, dan kun je beter een dagje Groningen doen. Die gitaar bekijken, voelen, er op spelen. En dan eventueel kopen. Gebruik je gezonde verstand is de belangrijkste regel. Als mensen een nieuwe i-Pad voor de helft van de prijs aanbieden, dan is dat letterlijk té mooi om waar te zijn. Dan moet je denken: óf hij is gestolen óf je wordt opgelicht. Denk dus na met wie je zaken doet. Vergelijk het met een gewone winkel. Bij wie koop je liever een jas? In een nette winkel? Of bij een man in een donker steegje, zelf in een groezelige jas, ogend als verslaafde die zegt dat ie over drie dagen een jas voor je heeft als je hem vandaag betaalt? Doe een onderzoekje naar de aanbieder. En zéker, de slimste fraudeurs ogen betrouwbaar. Maar het mooie van

internet is dat slechte ervaringen met kopers en verkopers er ook massaal gedeeld worden. Dus haal die rekeningnummers en email-adressen door Google en door de checkfunctie heen!

Zijn dit soort fraudes goed bewijsbaar?

Enerzijds: ja. Want het mooie is dat je sporen vaak goed kunt volgen. Er is een advertentie geplaatst, die zo nodig later nog wel terug is te halen of te vorderen. Zelfs als een fraudeur via een afgeschermd computer handelt, is er altijd nog een digitaal spoor van een betaling. Er is een bankrekening, dus je komt altijd bij een rekeninghouder terecht. Het digitale spoor is goed uit te lopen. Het probleem is: wat de burger als "oplichting" ervaart is niet altijd hetzelfde als wat in het Wetboek van Strafrecht als oplichting is omschreven. De wetgever heeft ooit gezegd dat de wet niet is bedoeld om domme mensen te beschermen.

Een voorwaarde is dat een oplichter zijn praktijken op zijn minst een beetje ingewikkeld heeft gemaakt. De wet heeft het dan over: een "samenweefsel van verdichtels"; een "valse hoedanigheid"; een "listige kunstgreep"; of een "valse naam". Eén van die vier bestanddelen of een combinatie ervan moet aan de orde zijn om van oplichting te kunnen spreken. Terug naar die gitaar. Stel: ik bied er een aan, jij betaalt, en ik lever vervolgens niet. Dan pleeg ik dus geen strafbaar feit. Bij herhaling hebben rechters geoordeeld dat enkel een "moedwillige wanprestatie" niet strafbaar is. Dan zit je op civielrechtelijk terrein. Maar stel dat ik als aanbieder van die gitaar een valse naam heb gebruikt. Of stel dat ik tegen jou lieg en zeg dat ik op Schiermonnikoog woon, waarmee ik bereik dat jij van mening verandert en je zegt: "Oké, dat is voor mij te ver, stuur die gitaar dan maar op", dan kan sprake zijn van een strafbaar feit. ▶

'In onze wegwerpmaatschappij is online handel van tweedehands-spullen prachtig'

Schalkwijk. Dan zit die rechercheur in zijn eentje een zaak met honderd aangiftes te draaien. Dat gaat hij toch allemaal analyseren. Een tijd later rondt hij zijn dossier af. Vervolgens wordt een verdachte aangehouden die in Oost-Groningen blijkt te wonen. Dus moet het dossier naar parket Groningen. Nou, dat soort dingen gebeurde in het hele land. En omdat iedereen wist hoe dat ging, had niemand zin in die zaken. In 2012, het eerste jaar dat de LMIO-trein operationeel echt op stoom kwam, waren er veertigduizend aangiftes. Dan heb je alleen al twintigduizend manuren nodig om al die aangiftes op te nemen...

Nu zit jouw LMIO opgescheept met al dat werk...

Maar wij doen dus precies het omgekeerde. Alle aangiftes in

honderdtwintig van die "voorbereide onderzoeken" afgeleverd. Die dekken twintigduizend aangiftes, daar ben ik best trots op. Daarvan zijn zestig onderzoeken gedraaid. En verder biedt het LMIO ook ondersteuning bij zaken die al in de regio liepen. Dat is dus veel slagvaardiger, effectiever en efficiënter dan de oude werkwijze. En we werken preventief.

Preventief?

We doen veel aan voorlichting. We werken samen met partijen als Marktplaats. We voeden ze met informatie zodat ze zelf advertenties kunnen blokkeren en voorkómen. Via www.mijnpolitie.nl is er een belangrijke preventieve "checkfunctie" gebouwd. (zie kader op p 10 – red.) Ook zijn politie en OM in gesprek met de vier Nederlandse

Ingewikkeld

Waarom een verdachte zijn boete niet mag betalen

Heb je zelf verdachten voor de rechter gebracht?

Ja, regelmatig. En dan blijkt, ook uit onderzoek, dat dit soort oplichters geen bijzondere categorie vormen maar "reguliere fraudeurs" zijn. Of mensen in geldnood die denken dat er slechts een kleine pakkans is. Laatst had ik een verdachte die Nintendo-computertjes aanbod, maar dus niet leverde. Er stonden zestig gevallen op de dagvaarding; later bleek dat ruim 200 mensen slachtoffer waren geworden. Ik had oplichting en witwassen ten laste gelegd en een forse ontnemingsvordering aanhangig gemaakt. Dat is allemaal toegewezen. Die verdachte wás verslaafd, zat psychisch in de knel en verkeerde in een circuit met een pro-criminele houding. Maar hij had nog een blanco strafblad, en zat nu in een opwaartse spiraal. Hij had, zo bleek ook uit rapportages, gebroken met zijn verslaving en criminele contacten, en was een bedrijfje gestart dat goed liep. Hij was bereid om voor al zijn slachtoffers de schade te vergoeden. Daarom hoefde hij van mij de gevangenis niet in. Ik heb wel de maximale wérkstraf, 240 uur, geëist en aan de voorwaardelijke celstraf van twaalf maanden de voorwaarde gekoppeld dat hij het geld zou terugbetalen. Dus de rechter heeft conform mijn eis opgelegd dat hij

binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van het vonnis alle mensen schadeloos zou stellen die zich als benadeelde partij gemeld hadden. En daarnaast heb ik voor al die tweehonderd feiten die er waren een ontnemingsvordering geschreven en gezegd: die vordering vloeit normaal in de staatskas, nu zou ik me kunnen voorstellen dat hij die betaalt aan alle mensen die zich niet als benadeelde partij hadden gesteld. En als hij dat doet, kan de ontnemingsvordering (bijna 15 duizend euro) op nul gezet worden. De landelijke trend is wel dat in dit soort zaken onvoorwaardelijke gevangenisstraffen opgelegd worden. Zo is recent in Amsterdam twee jaar opgelegd aan een verdachte die in tweehonderd gevallen concertkaartjes had aangeboden maar niet geleverd.

Ben je fraudeofficier in hart en nieren?

Niet per se. Ik heb gewoon iets met het officiersvak. En iets tégen mensen die de regels overtreden. Ik zou met evenveel plezier "huiselijk geweld" of "overvallen" doen. Maar internet vind ik wel een prachtig medium. En het idee van online handelen mooi. We leven in een wegwerpmaatschappij. Dan is het toch prachtig dat mensen voor een klein bedrag zielsgelukkig zijn met

spullen waar een ander op uitgekeken is. Kleine kinderen met weinig geld die via Marktplaats toch hun elektronische games kunnen kopen! Als zij bedrogen worden vertrouwen ze het internet daarna nooit meer. Er zijn schrijnende voorbeelden van mensen die denken online een vakantiehuis te hebben geboekt, en die vervolgens met kinderen en koffers en al op hun reisbestemming aankomen... en dan is het huis er niet. Of het is er wel, maar de bewoners daarvan weten nergens van. Daar blijf je lang "ziek" van. Of neem een ondernemer wiens zaak kapot gaat door online fraude. Is dat minder erg dan geweld? ◀

Tekst: Pieter Vermaas

Foto: Robin Utrecht

Rechtspraak is ingewikkeld, en dus wordt er heel wat over afgemopperd. De ene keer zijn de straffen te laag, de andere keer weer te hoog, in de beeldvorming regent het zeperds, en al praat je de blaren op je tong, je legt het nooit genoeg uit. Soms is zelfs goed nieuws moeilijk uit te leggen.

Zoals in de zaak van mijnheer W. De politie hield hem op 11 maart 2012 aan in Alkmaar op zijn snorfiets, nadat hij vier biertjes had gedronken. Hij kreeg daarvoor een strafbeschikking van 370 euro van het OM, maar daartegen tekende hij verzet aan. Meer dan een jaar later komt mijnheer W. binnenlopen bij de politierechter in Alkmaar; een grote man, begin vijftig, in spijkerbroek en op bergschoenen.

'U had 395 uggel alcohol in uw bloed', zegt de rechter. 'Dat klopt. Dat was stom. Ik ben fout geweest, daar ga ik verder geen discussie over aan. Ik dacht: ik laat de auto staan, ik neem het snorbrommertje, dat kan wel. Maar nou komt dus mijn verzet: op de website van het OM staat, nou ben ik het van de zenuwen een beetje kwijt' – de verdachte rommelt in zijn papieren – 'dat het 270 euro moet zijn. Ik heb in 2009 al eens eerder een strafbeschikking gehad. Dus ik dacht: dat wil ik niet nog eens meemaken. En daarom nam ik

dat snorbrommertje. Die gaat maar 20, op een fiets ga je nog harder.' 'Ik zie dat u onlangs in eerste aanleg tot een celstraf bent veroordeeld voor uitkeringsfraude.' De rechter kijkt op zijn computerscherm. 'Die celstraf zou straks van invloed kunnen zijn in mijn vonnis. Het is de vraag wat ik als rechter zou hebben gedaan als beide zaken tegelijk zouden hebben gediend. Begrijpt u dat?' Het antwoord laat zich aflezen van het gezicht van mijnheer W., dat één groot vraagteken uitdrukt. 'Ik heb helemaal geen verstand van strafrecht.'

'Het is een ingewikkeld leerstuk, ook voor juristen', legt de rechter uit. 'Maar het zou kunnen dat deze bijkomende straf lager uitvalt.' Nu begint het mijnheer W. vaag te dagen. 'Welke zou dan lager uitvallen?', vraagt hij geïnteresseerd. 'Die 370 euro of die gevangenisstraf?'

'Kijk', zegt de rechter, 'als de rechter iemand tijdens één zitting moet vooroordelen voor moord en voor het rijden zonder achterlicht, dan zal de bijkomende straf voor dat achterlicht niet zo hoog zijn. Maar het is ingewikkeld, we moeten er maar niet te lang bij stilstaan.' 'Dus die 370 euro blijft staan?' 'Nou, we zijn nog niet klaar.' 'Excuus.'

'Wat mijnheer W. goed door moet hebben', begint de officier van justitie zijn requisitoir, 'als je onder invloed bent, ben je niet in staat om een voertuig te besturen, ook geen snorfiets. Maar ik ben het eens met de rechter. U bent onlangs veroordeeld tot een hoge werkstraf en een flinke celstraf voor uitkeringsfraude en een hennepkwekerij. Dit feit had daarbij aangebracht kunnen worden. Dat is niet gebeurd, en daarom ga ik vragen u schuldig te verklaren zonder oplegging van straf.'

'Dit valt eigenlijk een beetje in het niet bij die hennepkwekerij en die fraude', vult de rechter aan. 'Ik probeer het te begrijpen', zegt mijnheer W., de handen theatraal in de lucht. 'Ik houd het simpel', zegt de rechter, 'u loopt zometeen die deur uit zonder straf'. 'Maar ik wil best die 270 euro betalen', zegt mijnheer W. 'Ik was fout.' 'U wilt die boete betalen', besluit de rechter, 'maar het mag niet'. 'Nou, eh... bedankt.' Mijnheer W. spreidt quasi-wanhopig zijn handen, het gebaar van de man die er geen jota van snapt, en wandelt zittingszaal 2 uit. ◀

Tekst: Lars Kuipers
Illustratie: Guusje Kaayk

Tip 1: Check de (ver)koper via mijn politie.nl.

Wie wil checken of een koper of verkoper op een online handelsplaats bonafide is, kan terecht op www.mijnpolitie.nl. Dat is niet alleen de plek voor digitale aangifte. Aan de hand van bekende gegevens van de verkoper, zoals diens emailadres, bankrekeningnummer, telefoonnummer of webadres, kun je er ook achterhalen welke meldingen van fraude over een beoogde wederpartij bekend zijn. De private partijen waarmee het Landelijk Meldpunt Internet Oplichting samenwerkt, verwijzen actief naar deze site. Deze checkfunctie op www.mijnpolitie.nl is sinds oktober 2011 voor burgers te raadplegen, en is inmiddels (gemeten eind maart 2013) ruim 3,2 miljoen keer geraadpleegd. In 152.000 gevallen is daarbij gemeld dat sprake was van een (ver)koper waarover meldingen bij het LMIO bekend waren.

Tip 2: Klik op het logo "waarborg webwinkelen"

Officier Jesse van der Putte voorspelt dat oplichting die rechtstreeks via Marktplaats.nl plaatsvindt, bijna zal gaan uitsterven. 'Ik verwacht daarentegen een toename van oplichting via webwinkels die voor oplichtingsdoeleinden worden gebouwd.' Ook daar is wat tegen te doen, zegt de officier. 'Kijk of zo'n webwinkel het logo "waarborg webwinkelen" heeft. Dat is niet voldoende, want criminelen kunnen zo'n logo makkelijk kopiëren. Maar het mooie is: de hyperlink die achter het logo zit is niet te kopiëren. Dus klik op dat logo. Als je dan wordt doorgelinkt en je kunt zien wat voor winkel het is en wanneer ze het waarborg hebben gekregen, waar ze bereikbaar zijn, etc, dan zit je normaal gesproken safe.'